

КОНЦЕПЦІЯ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ РЕЖИМУ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Суспільством на місця позбавлення волі покладаються завдання забезпечення безпеки шляхом належної організації охорони, нагляду та безпеки за засудженими, виправлення і ресоціалізації засуджених, зменшення ризиків вчинення ними рецидивних злочинів. Режим, як порядок і умови виконання позбавлення волі, має серед інших засобів найбільший потенціал до виконання поставлених перед ними кримінологічних завдань та застосування кримінологічних засобів в пенітенсіарній діяльності.

Окремі проблеми функцій та завдань режиму в установах викання покарань досліджувались в роботах таких вчених, як М. Ю. Валуйська, В. В. Голіна, В. М. Дрьомін, О. Г. Колб, Г. О. Радов та інші. Проте питання формування та механізму дії кримінологічної функції режиму в місцях позбавлення волі не стали предметом окремого дослідження.

Метою цього дослідження є визначення концепції кримінологічних функцій режиму в місцях позбавлення волі та характеристика окремих її компонентів.

Аналіз природи кримінологічної функції режиму в місцях позбавлення волі тісно пов'язаний з предметом науки кримінології, суб'єктами, об'єктом і задачами запобіжної діяльності, зі стратегією і засадами кримінологічної політики держави в їх комплексному дослідженні.

Сучасна кримінологія вивчає злочинність, як процес масового відтворення злочинів, причини злочинної поведінки і особистість злочинця та розробляє заходи запобігання їй. Найголовнішим практичним завданням кримінології є саме виявлення шляхів стабілізації злочинності, зменшення її розмірів і небезпеки. Запобігання злочинності і злочинним проявам складає один з основних елементів предмету кримінології і органічно поєднує теоретичні аспекти науки з практичною діяльністю інститутів держави і суспільства з протидії злочинності.

Слід погодитись з тими вченими, котрі зазначають, що запобігання орієнтується не на репресію, а на скорочення сфери застосування примусових заходів, так звана нерепресивна протидія злочинності та її проявам (Голіна В. В. Кримінологічна політика в Україні: деякі теоретико-прикладні проблеми // Вісник Академії правових наук України. — 2008. — № 2. — С. 182–190; Теоретические основы предупреждения преступности: Монография / Отв. редактор В. К. Звирбуль, В. В. Клочков, М. Г. Миньковский. — М.: Юрид. Лит. — 1977. — С. 31),

тобто такий напрям, що не зосереджується на переслідуванні особи. За своєю природою запобігання первинно вже носить кримінологічний характер і здійснюється за допомогою різноманітних заходів, але не лише непримусового характеру. Безсумнівно, що чим більша ступінь криміналізації особистості, чим ближче за часом і вірогідніше вчинення нею злочину, тим доцільнішим і більшим за обсягом буде застосування примусових заходів згідно принципів індивідуалізації і диференціації запобіжного впливу та ефективного співвідношення заходів примусу і переконання, що застосовуються в індивідуальній профілактиці. Однак виправдана перевага заходів непримусового характеру кожного разу, коли це дозволяють характеристики об'єкту впливу, є пріоритетним завданням запобіжної діяльності і кримінологічної політики в цілому.

Для розуміння її сутності та всебічного аналізу механізму дії кримінологічної функції режиму доцільним є дослідження окремих елементів її структури — об'єкту, суб'єкту та змісту, що складається із здійснюваних суб'єктами запобігання заходів. Це обумовлене тим, що запобіжна діяльність переслідує виконання певних завдань, які витікають із загальних завдань кримінології, обумовлюються цілями запобіжної діяльності і конкретизуються в залежності від рівня та етапу такої діяльності, суб'єктів, що здійснюють заходи, об'єкту запобіжного впливу, а також рівня розвитку суспільства.

Очікуваними цілями запобіжної діяльності є обмеження дії негативних явищ і процесів, пов'язаних зі злочинністю, усунення детермінантів злочинних проявів; ліквідація криміногенних факторів формування антисуспільної спрямованості особистості та мотивації злочинної поведінки; профілактичний вплив на особу, яка за своєю антисуспільною поведінкою дає підстави припускати вчинення нею злочину, та криміногенне середовище. Запобіжний вплив режиму в місцях позбавлення волі, перед усім, сконцентрований на колективі засуджених, на міжособистісних відносинах у їх середовищі, на особистість засудженого.

Виходячи з того, що режим в місцях позбавлення волі має специфіку дії стосовно простору (спеціальні установи), часу (з моменту набрання чинності вироку, впродовж визначеного судом терміну, до моменту звільнення особи) та підстав (призначення покарання особі, винній у вчиненні злочину), мета кримінологічної функції охоплює як недопущення вчинення нових злочинів ув'язненим під час перебування в УВП, так і закріплення позитивної суспільно прийнятної поведінки на подальший період після її звільнення. При цьому поведінка особи після звільнення поряд з іншими факторами показує глибину впливу режиму на особистість. Аналіз темпоральної ознаки кримінологічної функції режиму в місцях позбавлення волі показує, що кримінологічний вплив здійснюється протягом всього періоду виконання покарання, строк якого визначений судом, оскільки кримінологічне значення мають самі цілі покарання. Режим діє в межах виокремленої території та не може

виходити за межі місця позбавлення волі, тому має вплив на засудженого тоді і доти, доки засуджений там перебуває. Однак, виховний ефект режиму, як кримінологічно значущий результат, має розповсюджуватись на невизначений у перспективі час після відбуття покарання, оскільки мета останнього включає недопущення вчинення нового злочину в майбутньому, а не протягом певного часу.

ФЕДЧУН Н. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МОРЕПЛАВСТВА

З урахуванням специфіки морської діяльності, систему забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства пропонується розуміти як комплекс заходів, що реалізується суб'єктами забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства, задля дотримання соціально прийнятного рівня кримінологічної безпеки мореплавства, а також фінансове, ресурсне й інше забезпечення реалізації цих заходів.

До об'єктів кримінологічної безпеки мореплавства, насамперед, необхідно віднести матеріальні об'єкти, що входять до морської транспортної системи, та нематеріальні об'єкти (законні права та свободи громадян, державні інтереси, відносини, що виникають в процесі моревикористання). Враховуючи особливий юридичний статус судна і людей та вантажу на борту, саме судно визначається як спеціальний об'єкт кримінологічної безпеки мореплавства та її забезпечення.

Суб'єктами забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства є Міжнародні організації, що здійснюють забезпечення безпеки мореплавства, в тому числі кримінологічної (ІМО, МОП); різноманітні наукові та проектні організації (ВІМКО, FІАТА); органи державної влади України (Міністерство інфраструктури України, Українська морська та річна інспекція з безпеки судноплавства); правоохоронні органи; підприємства морського транспорту; особовий склад морського транспортного засобу (плавскад).

Змістом процесу забезпечення кримінологічної безпеки мореплавства визначаємо діяльність, спрямовану на захист прав, обов'язків і законних інтересів особи, суспільства й держави на морі від кримінально-правових загроз, а також на усвідомлення учасників «морських» правовідносин своєї захищеності, захист об'єктів морського транспорту та навколишнього середовища.